

**DRAMA COPILULUI ÎN CONTEXTUL MIGRAȚIEI:
PROIECȚII ÎN ROMANUL *KINDERLAND* DE LILIANA COROBCA**

Maria ABRAMCIUC,
*doctor în filologie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Abstract: *In our article, we follow and comment on the drama of abandoned children, reflected in the novel *Kinderland* by Liliana Corobca. Inspired by the migration phenomenon that is so common in our country, the book renders the soul torture to which children whose parents go to work abroad are condemned. For the most part, the novel is conceived in the form of a monologic discourse written in the first person - a disturbing message to the parents of the character Cristina Dumitrache, a twelve-year-old girl.*

The subject of the novel involves some vivid social and psychological emphasis. The universe of a village, evoked by the prose, becomes, by extension, the image of the entire Moldovan space, where wanders indifference and apathy of the adults in relation to the destiny of the growing generation. The prose places various actors "on stage", whom she designs rigorously and in detail. A world full of shocking cases transpires at the forefront of the confessions of the child character, the girl engaged with so much abnegation in adult life, assuming prematurely the whole spectrum of parental duties, strongly manifesting her feelings of maternal protection to the two brothers who are left in her care. The exhausting works she performs in her parents' place, the dramatic experiences that the protagonist of the novel passes through form her will and help her to mature early. The girl is thus initiated in various aspects of parenting: the care and education of young children, keeping the house clean and maintaining the psychological climate, etc. The child takes almost instinctively the mission of the two parents, working abroad – the father in Iakitia and the mother in Italy.

The content of the novel Kinderland is in the form of a collage: besides the many sequences cut out of her brothers' and her daily life, the narrator character also evokes dramatic events in the lives of some abandoned children, which are really terrifying. The message of the writing directly expresses the serious impact of abandonment on the mental and physical health of children and sounds like a genuine indictment addressed to irresponsible parents and to the entire society in the Republic of Moldova.

Scriitorii din toate timpurile și-au manifestat disponibilitatea pentru explorarea spațiului uman, or, între literatura artistică și realitate există dintotdeauna o colaborare eficientă. Această alianță relevă obiectivul de bază al operei literare: *reprezentarea*, prin mijloacele limbajului figurativ, a fenomenelor din lumea obiectivă, proiectarea lor într-un univers al semnelor, al conotațiilor, căci, „Prin intermediul figurilor de retorică, „limbajul impune un adevărat decupaj al lumii”, o „formă a lumii” (...)” (Pageaux 2000: 172). Dimensionarea, evaluarea și, respectiv, diagnosticarea individului și a societății, emiterea mesajelor, în forme transparente sau încifrate, constituie, în fond, finalitățile actului de creație.

Proza Liliane Corobca (n. 1975), cooptând subiecte din realitatea recentă sau îndepărtată, este, esențialmente, axată pe eveniment. Cercetătoare, autoare a mai multor volume științifice (*Personajul în romanul românesc interbelic*, Alexandru Busuioceanu: *un roman epistolar al exilului românesc. Corespondența, Poezia românească din exil, Golgota românească. Mărturisirile bucovinenilor deportați în Siberia* (în colaborare), *Controlul cărții. Cenzura literaturii în regimul comunist*) și artistice (*Negrissimo*, romanele *Un an în Paradis*, *Imperiul fetelor bătrâne*, *Kinderland*, *La capătul pământului*), scriitoarea investighează, cu talent și tenacitate, faptele veridice (deportările staliniste, exilul scriitorilor români, traficul de ființe umane, migrația), pe care le trece prin senzorial și cărora le imprimă forme epice originale.

Inspirat din fenomenul migrației, romanul *Kinderland* (Iași, Editura Polirom, 2015) transpune, prin vocea unui copil, supliciu sufletesc, pe care îl trăiesc, în Republica Moldova, copiii ai căror părinți sunt plecați la munci în străinătate. În cea mai mare parte a sa, romanul este conceput în forma unui sistem de povestiri, întrunind situații și personaje diverse, prezentate în perspectiva naratorului – toate cu un evident efect de real. Discursul monologic, redactat la persoana întâi, constituie o adresare tulburătoare către părinți, în special, către mamă, rostită de Cristina Dumitrache, o fetiță de doisprezece ani, care, în absența ambilor părinți, își îngrijește frații mai mici. Treptat, destinatarul se generalizează, textul transformându-se într-un jurnal al personajului-narator, care consemnează situații diverse, le organizează aleatoriu, le dimensionează, descrie alte personaje, dându-le note.

În deschidere, autoarea plasează două secvențe anticipative: o eventuală introducere în temă și o perspectivă auctorială asupra evenimentelor, în care apare descris episodul cu exterparea unei căpușe, implantată în burtă lui Dan, cel mai mare dintre frați, și sunt prezentate

pe rând personajele-copii. Dacă scena inaugurală configurează atmosfera tristă din satele moldave, pustii în urma exodului populației, condiția dezolantă a copiilor rămași singuri în confruntare cu problemele vieții, următoarea surprinde detalii de portrete fizic și moral ale protagonistei, ea însăși minoră. Așa cum lumea infantilă este marcată de cruzime, apărându-i pe Dan și Marcel, Cristina, este antrenată în adevărate bătălii, cu victorii și înfrângeri, manifestând, în raport cu ei, un veritabil sentiment de protecție maternă și paternă. Dânsa preia aproape instinctual misiunea părinților săi. Temerară, sora bătăușă își protejează frații de agresiunea celorlalți copii. Liliana Corobca reliefează acest detaliu, inserând în text perspectiva celui mai mare dintre frați: „Până și Dan se miră: cum poate Cristina, așa slăbănoagă și mărunțică, numai piele și os, de zici c-o ia vântul pe sus, să pună pe fugă niște handralăi atât de mari, grași și puternici, cu mamă sau tată acasă? A văzut-o chiar el odată și s-a speriat. Fata își făcea vânt, se zbârlea, își întindea ghearele spre dușman, de parcă toate animelele s-ar fi adunat în ea, apoi țipa atât de ascuțit, că vocea ei îți putea sparge timpanele, iar viteza cu care se îndrepta spre dușmanul nepregătit, oricât de mare sau puternic, îl punea pe acela pe fugă” (pp. 10-11).

Romanul *Kinderland* implică pronunțate accente sociale și psihologice. Universul unui sat concret, evocat de Liliana Corobca, devine, prin extindere, imaginea întregului spațiu rural din Republica Moldova, unde băntuie indiferența și apatia maturilor pentru destinul generației în creștere. Prozatoarea pune „în scenă” actori diverși, pe care îi proiectează riguros și detaliat: copii abandonati de părinți, adolescenți vulnerabili la diverse tentații, tați bețivi, bărbați violenți, femei agresate și istovite de muncă, profesori atenți la nevoile discipolilor etc. Bădărănismul, amoralismul, cruzimea sătenilor se proiectează și au repercursiuni imediate în psihicul și comportamentul infantil. Frațiorii Cristinei, „Ca să pară amândoi cât mai bărbați, înjură foarte urât”, „un băiat cu tată de la care aveau ce auzi, trăgea acela câte o înjurătură și imediat o repetau și ceilalți. Iar despre o fată, chiar dacă era la grădiniță, spuneau curva ceea de Lenuță”. (p. 49). Cazul cu vecinul care aruncă pe foc pisica celor trei copii este de-a dreptul șocant. Deși istoriile înaintază pe mai multe paliere, toate relevând diverse realități dure, dominantă afectivă a textului este chinuitoarea stare de așteptare, pe care Cristina o definește metaforic: „Așteptarea e ca un animal mic, nici domestic, nici sălbatic, când cuminte și adormit, când rău și dezlănțuit, care merge înaintea rațiunii și a gândurilor liniștitoare” (p. 185).

Textul cooptează cele trei nivele ale narațiunii: al funcțiilor, al personajului și al narației, unități relaționate reciproc (Cf. *Terminologie poetică și retorică* (coord. Panaitescu, Val), Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1994, p. 121). Protagonista, ea însăși naratoare, este înzestrată cu o reală vocație de expunere și procesare a detaliilor, căci, „În afară de funcția *narativă* (fundamentală, de reprezentare, zice L. Doležel, adică cea de a povesti), naratorul poate avea și alte funcții: *de control* sau *de regie* (poate cita personajele în interiorul discursului său) și chiar *de interpretare* (poate analiza și comenta discursurile celorlalte personaje)” (Grati, Corcinschi 2017: 317-318). O lume ticsită de întâmplări șocante transpare pe prim-planul confesiunilor Cristinei, fetița angajată cu atâta abnegație în viața de adult, asumându-și prematur tot spectrul de datorii părintești, manifestându-și pregnant sentimentele materne în relațiile cu frațiorii săi. Mesajul său adresat mamei (în realitate, tuturor mamelor și taților plecați aiurea, inclusiv, autorităților statului), în care este exprimat, la modul direct, gravul impact, pe care îl are abandonul asupra sănătății psihice și fizice ale copiilor, sună ca un veritabil rechizitoriu: „Stai, mamă, cu copii străini zi și noapte, îi plimbi, te joci cu ei, îi hrănești, le spui povești la culcare. Iar cu noi nu stă nimeni, mâncăm ce apucăm, pâine cu zahăr sau cu cârnaț afumat de la magazin. Și nimeni nu ne cântă seara, la culcare. Aș cânta eu, dar nu știu nici un cântec. Dan a învățat la grădiniță un cântecel despre un iepure neghiob și îl cântă cu atâta tristețe, de parcă i-au murit toate neamurile și acum le îngroapă. Stai acolo și faci bani. Ne trimiți, chipurile, să avem de mâncare. Dar nimic din ce cumpărăm de la magazin nu-i bun. Nici mâța, oricât de flămândă, nu se atinge de mâncarea cumpărată. Că-n țara noastră cea săracă și necăjită se aduce tot răsul, toate chimicalele, stricăciunile, pulpe rozalii care nu se strică nici dacă stau la soare o săptămână,

smântâna cu care poți să vopsești gardul și peste o lună să-l lingi, are același gust, sucuri care curăță rugina din chiuvete” (p. 24).

Fabula romanului se constituie în formă de colaj, nu urmărește succesiunea cauzală a întâmplărilor și, respectiv, evoluția evenimentelor nu se include pe o axă temporală. Investită cu funcție de narator, Cristina povestește arbitrar: despre excursia la casa lui Ghiță, numită Camceatca, „de când i-a adus tat-su doi frați noi, doi copii sălbatici din Rusia îndepărtată”; despre mulsul unei capre, despre întâmplări nocturne cu copii alungați de părinți și poposiți pe prispa lor; despre frică și despre jocurile cu efecte compensatorii; despre „spectacolele”, în care copiii sau femeile sunt bătuți de tați sau soți alcoolizați – priveliști jalnice, la care asistă împreună cu alți copii; despre un cuib de rândunici și motanul șiret, oploșit la casa lor de pe undeva, râvnind cărnă proaspătă; despre profesoara de chimie și orele de religie; despre crime oribile, săvârșite de consăteni etc. Pe lângă multiplele secvențe, decupate din cotidianul celor trei copii rămași singuri, personajul-narator evocă și întâmplări dramatice din viața unor copii abandonati, unele fiind de-a dreptul terifiante: cazul lui Grigoraș, care, pentru a nu muri de foame, fură din grădinile oamenilor și, în consecință, este bătut crunt de consăteni; al lui Ștefănel, care maltratează câinele până îl omoară, apoi el însuși se stinge alienat; cel al lui Cotruță, „un copil atât de mic și jerpelit”, hoț și el, terorizat de mamă-sa bețivă. Toți sunt victime ale indiferenței părintești, ale cruzimii sistemului social. În context, este amintită atitudinea asistenților sociali, care, în aceste circumstanțe, acționează inadecvat, promovând, de facto, politica oficială – cea emigraționistă: „Avem și asistenți sociali în sat, care ne întreabă dacă nu avem stări depresive și ne aruncă peste gard niște cărțicele despre dragostea părinților și pregătirea copiilor în probleme de migrație. De parcă trebuie să fim pregătiți pentru război, de parcă părinții nu se vor mai întoarce niciodată și vom fi mereu singuri, vom crește singuri”. (p. 105).

Muncile istovitoare pe care le îndeplinește în locul părinților, diversele experiențe dramatice, trăite de personajul-copil Cristina, îi formează voința și o maturizează rapid. Fetița se inițiază astfel în diverse aspecte ale vieții de părinte: îngrijirea și educația copiilor mici, întreținerea climatului psihologic în casă etc. În acest sens, concluzile la care ea ajunge treptat îi relevă inteligența precoce, conștiința de sine. Fata se inițiază și, concomitent, îi inițiază pe alții: „A venit și Dan și am dus bețele afară, iar după asta a trebuit să mai mătur o dată. Dar eram mândră de mine: nu l-am bătut. Am procedat corect și pedagogic – l-am educat. Când voi avea copii, îi voi educa în duhul blândeții” (p. 38). În altă parte mărturisește cu un aer doct: „I-am învățat pe frați să nu se teamă de omizi sau de broscuțe. Le-am spus că unii câini sunt răi și mușcă doar pentru că se tem că vrei tu să-i bați. De un câine mare e bine totuși să nu te apropii prea mult. Oamenii care au frică întâi de animale, apoi de alți oameni, ajung să se teamă până și de umbra lor și se sfârșesc prin a se îmbolnăvi. Frica este o boală” (p. 39).

Deși evenimentele din roman se consumă mai mult pe planul acțiunii, textul implică un conflict, evidențiat pregnant, la nivelul psihologicului, unde emoția atinge cotele superioare ale trăirii. Liliana Corobca investighează atent reacțiile sufletești ale Cristinei, ale fraților săi și ale altor personaje-copii. Cuprinsă de disperare, fata îi mărturisește ea mamei: „Uneori, după ce vorbesc cu tine, mi-e atât de greu pe suflet! Vreau să plâng, dar, cum încep să lăcrămez oleacă, se pun și frații pe bocit și nu-i mai oprești”. Amintirea vieții de familie îi copleșește până la disperare. Rămași singuri, copiii îmbracă hainele părinților, consolându-se cu „prezența” lor olfactivă: „Mirosim hainele. Pălăria miroase a tată și rochiile a mamă” (p. 47); într-un joc ciudat, își inventează părinții, îmbrăcând pernele cu hainele lor. „Discută” cu aceștia, plâng cu adevărat că au fost „bătuți” de tata, o roagă pe „mama” să le toarne ceai. Doar cel mic se revoltă, dă cu pumnii în pernă și strigă că nu vrea ceai de la o pernă.

Lipsiți de protecția părinților, copiii trăiesc o profundă criză psihologică, manifestată printr-un acut sentiment de insecuritate, din care decurge și stărea paralizantă de frică, interpretată astfel de Cristina: „Cineva respiră adânc sub pat. Mamă, cineva uriaș e sub pat și

doarme adânc! Mi-e atât de frică, încât vreau să strig! Respirația încetează când un frate intră și vorbește ori când deschid televizorul. O aud doar când e liniște. Uneori se oprește, ca și cum acel uriaș ar deschide un ochi, m-ar privi, l-ar închide înapoi și ar adormi la loc. Știu că acolo sub pat nu e nimeni, dar simt intens o prezență” (p. 70). Pentru copii, absența părinților echivalează cu o catastrofă emoțională. Spre finalul romanului, ghidați de Alisa, o fată inițiată în practici oculte, ei recurg la diverse jocuri magice, ca să-și aducă părinții acasă.

Elaborat cu rigurozitate, conținând, pe unele segmente, stridente stilistice (limbajul naratoarei-copil nu întotdeauna îi corespunde), romanul *Kinderland*, un veritabil manifest de protecție a copiilor, acuză direct lumea adulților și transmite un mesaj descurajant, de o actualitate stringentă: drama copiilor abandonați va avea repercursiuni inevitabile asupra viitorului ținutului moldav, unde răul se va perpetua la nesfârșit.

Referințe bibliografice:

1. COROBICA. Liliana. *Kinderland*. Iași: Polirom, 2015. 197 p. ISBN 978-973-46-5516-8
2. GRATI. Aliona. CORCISCHI. Nina. Dicționar de teorie literară: Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: ARC, 2017. 500 p. ISBN 978-9975-0-0036-9
3. PAGEAUX. Daniel-Henri. Literatura generală și comparată. Traducere de Lidia Bodea. Cuvânt introductiv de Paul Cornea. Iași: Polirom, 2000. 256 p. ISBN 973-683-377-1
4. *Terminologie poetică și retorică* (coord. PANAITESCU, Val). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994. 240 p. ISBN 973-9149-11-1